

Визначення основних проблем активізації розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг в Україні

Жаворонок А.В.

кандидат економічних наук,
асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів
та фінансового посередництва
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті визначено проблеми розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг в Україні (незадовільний рівень пропозиції таких послуг банківськими установами; складність нормативно-правового регулювання окремих видів таких послуг, що призводить до створення банками окремих фінансових компаній, які надають нетрадиційні послуги; необізнаність клієнтів про існування різних типів нетрадиційних банківських послуг; недостатній рівень розвитку фінансового консалтингу в країні; низький рівень кваліфікації працівників банків у сфері надання досить рідкісних нетрадиційних банківських послуг тощо). Виявлені проблеми вимагають застосування наукових підходів до їх вирішення для вдосконалення інституційного, нормативно-правового, економічного та інформаційного забезпечення розбудови ринку нетрадиційних банківських послуг в Україні.

Ключові слова: активізація, проблема, банківська послуга, нетрадиційна банківська послуга, ринок банківських послуг, ринок нетрадиційних банківських послуг.

Жаворонок А.В. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОСНОВНЫХ ПРОБЛЕМ АКТИВИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ РЫНКА НЕТРАДИЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

В статье определены проблемы развития рынка нетрадиционных банковских услуг в Украине (неудовлетворительный уровень предложения таких услуг банковскими учреждениями; сложность нормативно-правового регулирования отдельных видов таких услуг, что приводит к созданию банками отдельных финансовых компаний, которые предоставляют нетрадиционные услуги; неосведомленность клиентов о существовании различных типов нетрадиционных банковских услуг, недостаточный уровень развития финансового консалтинга в стране, низкий уровень квалификации работников банков в сфере предоставления достаточно редких нетрадиционных банковских услуг). Выявленные проблемы требуют применения научных подходов к их решению для усовершенствования институционального, нормативно-правового, экономического и информационного обеспечения развития рынка нетрадиционных банковских услуг в Украине.

Ключевые слова: активизация проблема, банковская услуга, нетрадиционная банковская услуга, рынок банковских услуг, рынок нетрадиционных банковских услуг.

Zhavoronok A.V. DETERMINATION OF THE MAIN PROBLEMS OF ACTIVATION OF THE DEVELOPMENT OF MARKET OF NON-TRADITIONAL BANKING SERVICES IN UKRAINE

The article outlines the problems of the market development for non-traditional banking services in Ukraine (the unsatisfactory supply level of such services by banking institutions; the complexity of the legal regulation of certain types of such services, which leads to the creation of banks by certain financial companies that provide non-traditional services, the ignorance of clients about the existence of different non-traditional banking services; insufficient level of financial consulting development in the country; low level of qualification of bank employees in the field of providing fairly rare non-traditional banking services, etc.). The revealed problems require the application of scientific approaches to their solution in order to improve the institutional, regulatory, economic and informational support for the development of the market for non-traditional banking services in Ukraine.

Keywords: activization, problem, banking service, non-traditional banking service, banking market, non-traditional banking services market.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Банківська система посідає вагомe місце у функціонуванні національного господарства. Фактично вона є частиною національної економіки. Проте також є центром активізації процесів розвитку інших галузей та сфер діяльності. Важливість функціонування

такої системи для держави складно переоцінити. Саме тому питання її розвитку завжди є актуальними для активізації процесів економічного зростання. Окреслена система є відкритою та дуже динамічною за своєю природою, і це робить її вкрай вразливою до сильних зовнішніх шоків, негативний вплив

яких часто призводить до кризових станів не лише в межах такої системи, а й економіки держави загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі представлено численні напрацювання щодо дослідження ринку нетрадиційних банківських послуг: Н. Абаєвої, Р. Бачо, Т. Васильєвої, Ю. Вегерюк, О. Гонти, М. Дубини, В. Коваленко, О. Лаврушина, А. Лобанової, І. Лютого, В. Маргасової, Є. Поліщук, О. Шабанової, І. Школьник.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак відчувається певний теоретико-методичний вакуум у напрямі дослідження ринку нетрадиційних банківських послуг як цілісної системи. Фрагментарно в наукових роботах вивчаються особливості надання банками окремих видів нетрадиційних фінансових послуг. Наведена актуальність зумовила вибір теми статті, визначила її мету та завдання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування науково-теоретичних підходів і практичних заходів щодо визначення основних проблем в активізації розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення стабільності банківської системи – це першочергове завдання, яке необхідно вирішити на шляху інтеграції України до європейського економічного простору. З розвитком міжнародних відносин та посиленням глобалізаційних процесів у банківській сфері виникає все більше проблем, які необхідно вирішити, щоб забезпечити її стабільність та нормальне функціонування національної економіки [6, с. 102].

Враховуючи сучасні тенденції функціонування ринку фінансових послуг загалом, діяльності банківської системи держави, сфокусуємо основну увагу на визначенні основних проблем розбудови ринку нетрадиційних банківських послуг в Україні. Зауважимо, що аналіз зовнішнього середовища функціонування такого ринку є важливим складником ідентифікації стримуючих чинників його розбудови. Саме тому у даному параграфі фрагментарно розглядаються і проблеми розвитку ринку фінансових послуг у цілому.

Загальну сукупність проблем, що гальмують розвиток окресленого, доцільно розглядати через використання двокомпонентного підходу. З одного боку, доцільно виокремити проблеми, що мають системний характер, тобто генеруються зовнішнім середовищем і

суттєво впливають на функціонування ринку банківських послуг. З іншого – необхідно виділити ті, що є специфічними та притаманні самому ринку нетрадиційних послуг банківських установ.

До системних проблем, які сьогодні стримують розвиток банківських установ, варто віднести такі.

1. Складна політична та макроекономічна ситуація.

Особливо актуальними в останній період стають питання щодо забезпечення політичної стабільності в країні та важливості цього для розвитку національної економіки загалом. Події Революції гідності продемонстрували, наскільки соціальна напруженість у суспільстві, яка була спричинена політичними рішеннями, може призвести до глибоких кризових явищ економічного характеру.

Ринок нетрадиційних банківських послуг як відкрита система, у межах якої взаємодіють споживачі та виробники цих послуг, функціонує у межах загальної системи національного господарства, тому всі макроекономічні тенденції здійснюють вплив і на процеси розвитку цього ринку. Відповідно, девальваційні процеси, інфляція, втрата довіри до фінансових посередників, закриття великої кількості банків, призводять до ускладнення функціонування банківських установ, їх спроможності створювати нові інноваційні продукти та пропонувати їх споживачам. Також паралельно відбуваються процеси зниження попиту на банківські послуги загалом із боку клієнтів. Зниження темпів економічного розвитку в державі лише поглиблює кризові явища на ринку банківських послуг.

Зауважимо, що на ринку фінансових послуг спостерігаються часті зміни кон'юнктури саме в періоди проведення зміни політичної влади та проведення дострокових виборів. Так, у період виборів президента України 2004 р. та внаслідок Помаранчевої революції було введено мораторій на дострокове зняття депозитів, істотно зросла частка перестраховування у країні Балтії та СНД як ефективного інструмента виведення капіталу з країни. Аналогічні події вивезення капіталу відбувалися і на початку 2014 р., особливо відчутно здійснювалися операції з вивозу капіталу через банківську систему та податкові «ями», конвертаційні центри тощо [2, с. 64].

Розв'язання окреслених проблем дасть змогу сформулювати умови поступового відновлення докризових рівнів функціонування ринку банківських послуг, підвищити обсяги виданих

кредитних коштів економічним суб'єктам для їх розвитку.

2. Нестабільність системи державного регулювання банківської системи.

Складна економічна ситуація в країні в 2013–2014 рр. вимагала впровадження дієвих антикризових заходів для стабілізації економіки держави. Основна відповідальність лягла на нову владу, яка була обрана Українським народом. Проте в подальшому таких значних трансформацій саме банківської системи країні ніхто не очікував. Нова команда НБУ почала активно реалізовувати нову програму розвитку банківської системи шляхом очищення її від нестійких установ, тих посередників, власники яких були невідомими.

Окреслена проблема у цілому назривала давно. Цілком зрозуміло, що в банківській системі повинні функціонувати виключно стійкі до зовнішніх загроз установи, оскільки банкрутство однієї з них призводить до виникнення панічних настроїв серед населення та знаних витрат держави на покриття зобов'язань неплатоспроможного банку. Проте глибока економічна криза та значна трансформація всієї банківської системи мали подвійний негативний ефект і на розвиток національного господарства, і на процеси формування довіри клієнтів до банківських установ та НБУ як основного регулятора їхньої діяльності. Як бачимо, громадяни України в сукупності вважали дії НБУ недостатніми для подолання кризи у банківській системі і відновлення платоспроможності банків, які мали фінансові труднощі. Це свідчить, що НБУ проводив політику, яка не була зрозумілою для переважної більшості громадян. Також на тлі цих процесів відбувалися ще більш деструктивні, які ще ускладнили функціонування банків

та погіршили відношення клієнтів до їхньої діяльності. Значна девальвація національної валюти призвела до втрати реальної її купівельної спроможності майже у три рази.

Зростання значного рівня інфляції лише погіршило цю ситуацію. Державні органи влади не змогли вплинути на ці процеси або пом'якшити їх наслідки для всієї системи національної економіки. І це додатково підірвало довіру до них із боку українського суспільства (рис. 2) [1, с. 101].

Переважна більшість населення зазнала істотних втрат від девальвації гривні, що спричинило низку негативних впливів на їхнє благополуччя: 96,4% зазначили, що зменшилася їхня купівельна спроможність; 91,6% підтвердили, що стало важко сплачувати комунальні послуги; 89,5% визнали знецінення заробітної плати; 82% говорять про знецінення пенсій і соціальних виплат; 80,7% вважають, що знецінилися гривневі заощадження [1, с. 102–103].

Саме непослідовна, ситуативна політика НБУ у сфері грошово-кредитного регулювання національного господарства, фінансові шоки, що відбувалися паралельно, відсутність стратегічного мислення та розуміння перспектив економічного розвитку держави у таких турбулентних умовах призвели до значного падіння рівня довіри до НБУ як ефективного регулятора зі боку громадян.

3. Низька капіталізація банківського ринку та недостатній рівень якості активів.

В Україні завжди була проблема з капіталізацією банківських установ. Цілком логічне небажання власників підвищувати обсяги акціонерного капіталу для забезпечення стійкості цих фінансових посередників зумовило формування ситуації, коли банки, володіючи недостатніми обсягами власних фінансо-



Рис. 1. Оцінка зусиль НБУ щодо порятунку банків, в яких утратили свої збереження громадяни України, % [1, с. 105]

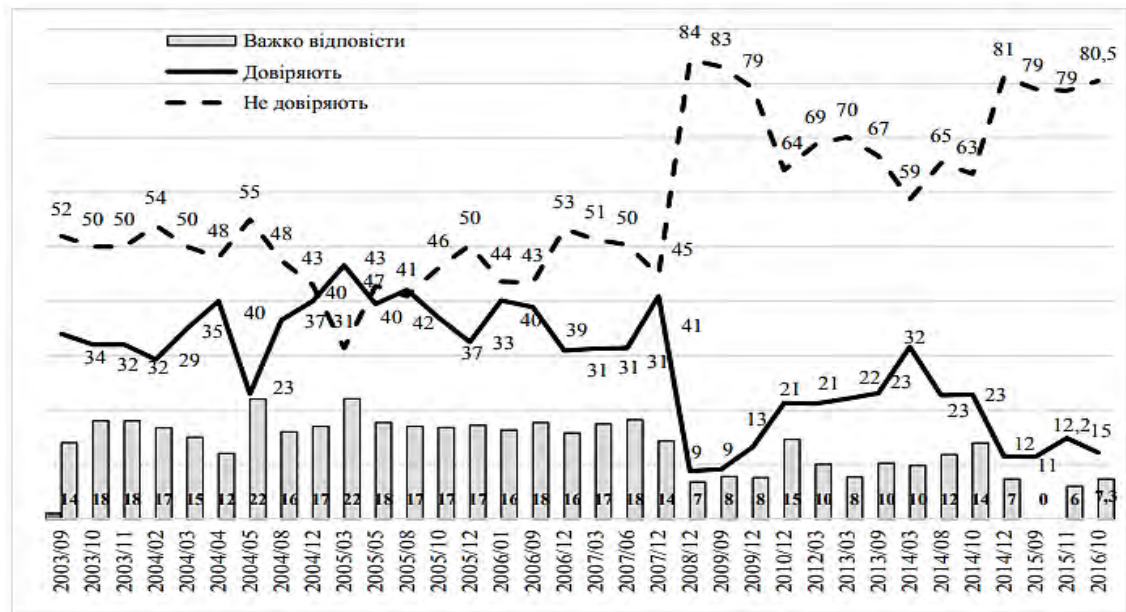


Рис. 2. Динаміка довіри до Національного банку України за 2003–2016 рр.

вих ресурсів, здійснювали значну кількість активних та депозитних операцій. У разі своєї неплатоспроможності вклади покривала держава, а вони втрачали менші суми власних ресурсів.

Така ситуація не могла відбуватися довго. Після кризи 2008–2009 рр. було підвищено рівень мінімального статутного капіталу для створення нових банків та сформовано плани його підвищення для діючих банків. Однак криза 2013–2014 рр. також показала невирішеність цього питання, вимоги до статутного капіталу були підвищені одразу до 500 млн. грн. з 125 млн. грн. Проте на тлі девальвації гривні в доларовому еквіваленті суттєвої різниці між цими показниками немає. Тобто стало вигідніше відкривати банк тим власникам, які володіли ресурсами в іноземних валютах. Також були розроблені плани підвищення розмірів статутних капіталів для всіх діючих банківських установ. особливо це складно дається невеликим регіональним банкам, які повинні ці кошти заробити та реінвестувати у власну діяльність. У такому разі посилення стійкості банківської системи відбувається на тлі зниження кредитної активності цих установ і зменшення їхніх можливостей до власного розвитку.

Ще один напрям підвищення рівня капіталізації вітчизняної банківської системи пов'язаний з активізацією процесів злиття та поглинання банків. Власне, процеси концентрації банківських капіталів у такий спосіб уже набули загальносвітового визнання, оскільки

виявилися доволі дієвим інструментом, який дає змогу скорочувати витрати і підвищувати прибутковість банківського бізнесу. Однак в Україні метод концентрації капіталів застосовується нечасто, що пояснюється недосконалістю відповідної нормативної бази, а також неготовністю більшості власників банківських установ поступатися контролем над ними шляхом перерозподілу чи взаємного обміну пакетами акцій [5, с. 167].

Отже, підвищення стійкості банківської системи є, безумовно, важливою умовою подальшого її розвитку. Це дає змогу збільшити можливості банківських установ до протидії зовнішнім деструктивним чинникам. Проте сам окреслений процес триватиме поступово, протягом п'яти років для діючих банків. Забезпечення стабільності національної валюти у цьому разі є також однією з ключових умов нарощення реального капіталу банківських установ.

4. Недостатня кількість добросовісних клієнтів.

Складна економічна ситуація в Україні призвела, як вже зазначалося, до зниження купівельної спроможності громадян, їх фінансового забезпечення. Це також зумовило зменшення кількості платоспроможних клієнтів банків, які можуть і мають можливості вчасно виконувати власні зобов'язання. В умовах надання позик під високі відсотки та підвищених вимог до клієнтів банки втратили значний відсоток споживачів. Такий підхід здебільшого був усвідомлений цими установами.

Формування якісного кредитного портфеля сьогодні для всіх цих установ є пріоритетом номер один, і цим питанням банківські установи приділяють особливу увагу.

Проте окресленою ситуацією скористалися інші кредитні та фінансові установи, вони почали активно пропонувати споживачам різні кредитні продукти для задоволення їхніх фінансових потреб. Це сприяло підвищенню конкуренції на ринку фінансових послуг між банківськими та небанківськими кредитними установами за споживачів. Це також знизило опосередковано попит на банківські продукти, у т. ч. нетрадиційні.

Послуги фінансові компанії пропонують різні. Проте найбільша їхня частка працює на ринку кредитних послуг, у межах якого такі установи можуть отримати найбільший рівень доходу. Наприклад, позичивши 2 000 грн. у оператора Credit Plus, за місяць доведеться повернути 2 540 грн. Відповідно, вартість позики становить 27%, але не річних, а на місяць. У перерахунку на річні вийде 324%. Це втричі більше максимальних ставок за банківськими споживчими кредитами на товари (PoS-кредити) та готівку (cash-кредити). І це ще не найвища ставка. «Стандартна відсоткова ставка становить 1,8% за кожен день користування кредитом (річна відсоткова ставка – 657% річних), – говориться на сайті ТОВ «Авентус Україна» (Credit Plus). – Кредити можуть надаватися за іншими ставками в межах проведення акцій, програм лояльності та спеціальних пропозицій». Цікаво, що ця компанія має 100%-й іноземний капітал, власники – громадяни Литви. Космічні відсоткові ставки пояснюються великими ризиками такого кредитування [4, с. 39].

Застосовуються також програми з елементами мережевого маркетингу на кшталт «приведи друга». Мікрокредитори намагаються підтримувати платіжну дисципліну позичальників загрозою застосування штрафних санкцій. Так, на сайті ТОВ «Споживчий центр» (ТМ «ШвидкоГроші») зазначається, що на суму простроченої заборгованості у перший день нараховується штраф у розмірі 2%. Далі тариф зростає кожний день на 2%. У разі несплати проблемна заборгованість передається колекторам [4, с. 40]. Отже, активне функціонування фінансових компаній в Україні сприяє підвищенню конкуренції з банківськими установами на кредитному ринку, часто призводить до зловживань цими установами власним становищем та недо-

тримання прав споживачів у сфері надання фінансових послуг.

5. Недостатній рівень взаємної довіри в межах ринку банківських послуг.

Функціонування банківської системи України протягом останніх років свідчить про наявність глибокого рівня недовіри між фінансовими установами та їхніми клієнтами. Така ситуація почала спостерігатися одразу після 2008–2009 рр., коли внаслідок девальвації національної валюти споживачі банківських продуктів різко втратили можливість обслуговувати власні кредити. У такій ситуації банки почали активно передавати заборгованість клієнтів колекторським компаніям, подавати судові позови і т. д. Попри озвучення менеджерами банківських установ інформації про впровадження систем пролонгації кредитів, підвищення рівня лояльності до кредиторів відносини цілому між позичальниками та позикодавцями перейшли у площину масової недовіри. Така ситуація триває й сьогодні. Навіть коли клієнти користуються позиками банків, вони можуть їм не довіряти і намагатися виплатити кредити якомога швидше.

Криза 2013–2014 рр. лише поглибила рівень недовіри між банками та їхніми клієнтами. «Банкопад» призвів до втрати частини ресурсів юридичними та фізичними особами, повернення частини коштів ними через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, але пізніше.

Таким чином, на ринку банківських послуг банки масово недовіряють клієнтам через: наявність великої кількості шахрайств із боку фізичних осіб (надання неправдивих даних, неправильних телефонів і т. д.); зловживання юридичних осіб, що супроводжувалося процесами закредитованості та низьким рівнем кредитоспроможності; відсутність культури вчасно розраховуватися за власними зобов'язаннями; значна кількість випадків шахрайств менеджерів банківських установ, які видавали позики неплатоспроможним клієнтам, і т. д.

Клієнти не довіряють банкам через: жорстку позицію банківських установ щодо повернення кредитів, їх негнучкість та неврахування життєвих обставин споживачів; зловживання банками низьким рівнем фінансової грамотності громадян, незабезпечення надання всієї важливої інформації для клієнтів під час оформлення кредитів; нерозкриття банківськими установами реальних відсоткових ставок за кредитами, замовчування даних щодо комісій та додаткових платежів; пере-

дачу кредитів до колекторських компаній без відома самих клієнтів. Наведені передумови формування недовіри між банками та їхніми клієнтами виникли в 2008–2009 рр., коли ці установи стикнулися з масовими неплатежами по кредитах. Проте і сьогодні ці обставини негативно впливають на формування партнерських відносин між позичальниками та позикодавцями.

Найважливішим чинником довіри до банків є наявність достовірної інформації про їхню діяльність. Рівень інформаційного забезпечення відображає ступінь прозорості банківського бізнесу. Обмеженість доступу потенційних клієнтів до інформації про реальний фінансовий стан банків і нездатність більшості приватних клієнтів адекватно оцінити доступну інформацію – все це можна віднести до актуальних проблем розвитку банківських послуг в Україні.

Нині населення може отримати інформацію про банк з опублікованої банківської звітності і банківських рейтингів. Однак фінансова звітність банків досить складна для інтерпретації клієнтами, особливо населенням. У цьому зв'язку виникає потреба в результатах аналізу, проведеного компетентними фахівцями.

Потребу в актуальній інформації відчувають не тільки клієнти, а й самі банки. Видаючи кредити, вони прагнуть отримати повну і достовірну інформацію про позичальників. Незважаючи на те що більшість позичальників – сумлінні клієнти, ризик непогашення кредитів великий, і така ситуація може призвести до складнощів для банківських установ. Тому кредитні організації зацікавлені в отриманні точної, надійної та перевіреної інформації про клієнтів. Збір і надання такої інформації в зарубіжних країнах здійснюють кредитні бюро та самі банки.

6. Недостатній рівень фінансової грамотності клієнтів.

Значною проблемою функціонування українського суспільства є низький рівень фінансової грамотності населення. Питанням підвищення її рівня до 2008 р. навіть ніхто не займався, таку проблему не розглядали взагалі. Проте згодом після детального аналізу передумов та наслідків фінансово-економічної кризи стало зрозуміло, що відсутність достатніх знань у клієнтів банків щодо основних умов банківських продуктів, власних прав у цій сфері також лише поглибила ті кризові ситуації, що відбувалися.

Саме тому питанням підвищення рівня фінансової грамотності почали приділяти

більшу увагу. Проте її рівень і сьогодні залишається дуже низьким. Відсутні системні дослідження у цій сфері, немає єдиної державної політики підвищення рівня знань у сфері надання фінансових послуг. Проблема є досить гострою, оскільки її вирішення не може бути швидким, а вимагатиме впровадження довгострокових заходів. Під фінансовою грамотністю розуміють знання, розуміння, навички та впевненість, що в комплексі дають особі змогу приймати правильні фінансові рішення відповідно до конкретних обставин.

Таким чином, окреслена проблема вимагає розроблення низки заходів щодо підвищення рівня знань населення у фінансовій сфері, створення відповідних програм підготовки, курсів, залучення недержавних організацій до її вирішення.

7. Існування інформаційної асиметрії у сфері надання банківських послуг.

Як уже зазначалося, створення та використання якісної інформації у сфері виробництва та споживання фінансових послуг є важливою умовою забезпечення нормальних умов розвитку банківської системи. Інформація фактично є її матеріалом, ресурсом, оскільки під час надання будь-якої послуги банківська установа використовує виключно дані про клієнта, які дають змогу оцінювати її фінансовий стан, кредитну історію і приймати відповідні рішення.

Проте в реальності отримати від позичальників недостовірну або відкоректовану інформацію про нього досить просто. Таким чином, за правильної побудови всього складного процесу отримання, опрацювання та зберігання банківської інформації ефективність його роботи буде одразу порушена. Якість даних у сфері надання фінансових послуг є запорукою стійкості її розвитку і вимагає впровадження заходів протидії використанню клієнтами (і фінансовим установами також) способів створення неправдивих даних про себе.

Класичним прикладом інформаційної асиметрії у фінансовій сфері є проблема кредитних ризиків. Саме ті позичальники, що є найбільш ризиковими з позиції банку, як правило, активніше намагаються отримати кредити. Ці позичальники насправді й не збираються повертати кредит, тому згодні на будь-які умови банку, у тому числі й на підвищену процентну ставку. Головна проблема полягає у тому, що ця група позичальників створює нездорову конкуренцію та викривляє роботу кредитного механізму в цілому [3, с. 182].

Крім зловживань із боку клієнтів щодо надання неправильної інформації у процесі придбання банківського продукту, вони можуть порушувати норми чинного законодавства й іншими способами. Зловмисники порушують норми підписаних договорів, використовують кошти не за призначенням, беруть позики у багатьох банках і не повідомляють про це.

Важливою проблемою в банківській діяльності, що пов'язана з наявністю інформаційної асиметрії, є ризик опортуністичної поведінки з боку позичальників по відношенню до банку. Наприклад, позичальники замість того щоб докласти зусиль для погашення кредиту, можуть звільнитися з роботи і, таким чином, втратити можливість розрахуватися за кредитом. Ще одним варіантом опортуністичної відносно банку поведінки може бути нецільове використання кредитних коштів. Замість купівлі будинку чи інвестиції, умови якої були оговорені з банком, клієнт може зайнятися різного роду марнотратством (наприклад, грати в казино) і, таким чином, позбавити банк можливості повернути свої кошти, або, навпаки, клієнт може інвестувати кошти в надто ризикові проекти, щоб не лише покрити витрати на обслуговування кредиту, а й заробити на цьому. В останньому випадку надзвичайні ризики досить часто призводять до втрати інвестицій, що, своєю чергою, позбавить клієнта можливості погасити власну заборгованість перед банком [3, с. 182].

Фактично розробити та впровадити механізми протидії всім таким зловживанням досить складно. Проте вже сьогодні банківські установи користуються послугами бюро кредитних історій, що дає змогу визначати зловмисників, які не сплатили позики хоча б в одній фінансовій установі. У такому разі відбувається концентрація на рівні банківської системи інформації про кредитні історії позичальників.

Проте, враховуючи, що в Україні сьогодні функціонує декілька бюро кредитних історій, які конкурують між собою за клієнтів та за якістю обслуговування, отримати банківській установі абсолютно вичерпну інформацію про позичальника можна лише шляхом подання заявок у всі такі бюро. Враховуючи, що масштаби діяльності банків є значними і банк розглядає тисячі заявок на видачу кредитів, то використання послуг у бюро кредитних історій є економічно не вигідним. Такий підхід може бути виправданим лише у разі створення системи масової видачі споживчих кредитів, тобто за значних масштабів кредитної діяльності банку.

Проблема консолідації інформаційних баз про кредитні історії позичальників є актуальною в українському суспільстві. Створення та впровадження відповідного механізму реалізації цього дали б змогу ще більше знизити ризики видачі кредитних позик недобросовісним клієнтам. Ініціатором такої пропозиції виступив НБУ, і в Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 р. за ним закріплено реалізацію цього завдання.

Для розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг як окремої економічної системи варто, на наше переконання, визначити такі проблеми.

1. Складність нормативно-правового регулювання надання видів таких послуг, що призводить до створення банками окремих фінансових компаній, які реалізують нетрадиційні послуги (лізингові компанії, колекторські установи, консалтингові фірми та ін.).

2. Відсутність упровадження будь-яких стимулів та мотивації з боку державних органів влади щодо розроблення та реалізації окремих видів нетрадиційних банківських послуг.

3. Недостатній рівень пропозиції таких послуг банківськими установами, які надаються здебільшого системними та великими банками, які мають достатню мережу відділень та можливість пропонувати відповідні послуги широкому колу потенційних споживачів.

4. Низький рівень обізнаності клієнтів в існуванні можливостей використовувати нові види фінансових послуг, особливо серед суб'єктів малого та середнього підприємництва.

5. Відсутність статистичної інформації про надання нетрадиційних банківських послуг, існування яких давало б можливість проводити системні дослідження у цій сфері і популяризувати їх серед клієнтів.

Інформаційна закритість ринку нетрадиційних банківських послуг. Згідно з чинним законодавством, банківські та небанківські фінансові установи повинні щорічно публікувати свої бухгалтерські звіти та аудиторський висновок у ЗМІ. Формально виконуючи норми законодавства, учасники ринку нетрадиційних банківських послуг розміщують цю інформацію на своєму офіційному сайті чи спеціалізованому журналі «Україна Бізнес Ревю». Частина небанківських установ публікує цю інформацію в маловідомих газетах та журналах, що виходять доволі невеликим накладом [2, с. 56–57]. Водночас, навіть формально виконавши вимогу законодавця, для зовнішнього користувача бухгалтерська звіт-

ність фінансової установи не дає змоги адекватно оцінити її фінансово-економічний стан. Для цього необхідно оцінити інформацію, що міститься у спеціальній звітності, яка сьогодні є максимально закритою для зовнішнього користувача (підтвердженням цього є моніторинг Інтернет-сторінки асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» [7]).

6. Складність створення бізнес-плану впровадження окремих видів нетрадиційних послуг через відсутність аналітичної інформації про їх специфіку надання та вплив на операційну діяльність банку.

7. Низький рівень кваліфікації працівників банків у сфері надання досить рідкісних нетрадиційних банківських послуг (наприклад, надання гарантій), оскільки такі знання можуть бути отримані лише під час розроблення та реалізації відповідних послуг; фахівців у таких сферах небагато.

8. Висока вартість розроблення та впровадження нових нетрадиційних послуг через

створення нових інноваційних продуктів, необхідність залучення відповідних кваліфікованих працівників та подальшу підтримку надання таких послуг (наприклад, створення онлайн-платформ надання фінансових послуг).

9. Низький рівень розвитку фінансового консалтингу, що призводить до відсутності знань у клієнтів банківських установ, невміння вибрати найбільш правильний банківський продукт для максимального задоволення потреб.

Визначити базові складнощі впровадження нових нетрадиційних банківських послуг та потенційні можливості отримання доходів від їх реалізації можна за допомогою SWOT-аналізу (табл. 1).

Отже, аналізуючи інформацію табл. 1, можна зробити такі висновки. Насамперед сильними сторонами функціонування ринку нетрадиційних банківських послуг є активний розвиток інформаційних технологій, які дають змогу банкам розробляти інноваційні банківські продукти і тим самим розширю-

Таблиця 1

SWOT-аналіз функціонування ринку нетрадиційних банківських послуг в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – наявність досвіду надання нетрадиційних послуг окремими банками; – попит із боку клієнтів у період низької доступності кредитних коштів; – упровадження інноваційних технологій, що сприяють спрощенню процесу створення нових нетрадиційних банківських послуг; – активний розвиток окремих видів нетрадиційних послуг (mobile-банкінг); – високий рівень проникнення мобільного зв'язку в країні (канал надання консультаційних та інформаційних послуг) 	<ul style="list-style-type: none"> – загальний недостатній рівень розвитку нетрадиційних послуг у банківській системі; – низька кваліфікація банківських працівників; – недостатній рівень конкуренції у сфері надання нетрадиційних послуг; – низький рівень зацікавленості банківських установ у розробленні нових нетрадиційних банківських продуктів; – низький рівень зацікавленості НБУ в розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – високий попит із боку клієнтів; – підвищені відсоткові ставки за надання послуг нетрадиційного характеру, отримання додаткового доходу; – зниження собівартості розроблення нетрадиційних банківських продуктів у зв'язку зі здешевленням інформаційних технологій; – розвиток нових сегментів ринку нетрадиційних послуг дає змогу отримати підвищені доходи на зростаючому ринку; – залучення додаткових клієнтів для отримання нових послуг і надання паралельно їм традиційних послуг 	<ul style="list-style-type: none"> – нестабільність функціонування банківської системи держави; – низький рівень спроможності формувати короткострокові та довгострокові плани та прогнози для створення нових нестандартних послуг (швидко змінюється кон'юнктура і, відповідно, попит із боку клієнтів); – політична нестабільність, яка стримує розвиток підприємств і змушує їх вести більш консервативний спосіб діяльності та подальшого розвитку; – підвищення якості законодавчої бази для створення окремих фінансових компаній у сфері надання нетрадиційних банківських послуг, що спонукатиме банки засновувати додаткові афільовані підприємства для надання таких послуг; – низькі темпи відродження економіки держави і, відповідно, недостатній рівень попиту на нові послуги

вати коло власних клієнтів. Такі процеси вже відбуваються в Україні сьогодні. Також позитивною стороною впровадження окреслених послуг є зростання попиту на надання їх у зв'язку з недоступними умовами отримання класичних банківських послуг (високі вимоги до позичальників, складність випуску цінних паперів і т. д.).

Виявлені проблеми вимагають застосування наукових підходів до їх вирішення для вдосконалення інституційного, нормативно-правового, економічного та інформаційного забезпечення розбудови ринку нетрадиційних банківських послуг в Україні.

Висновки з цього дослідження. Незважаючи на всі складнощі у поточному функціонуванні ринку нетрадиційних фінансових

послуг, існує значна кількість можливостей його подальшого розвитку в Україні та зростання ролі таких послуг у процесі формування доходів банківських установ.

Для подальшого розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг важливими залишаються такі умови, як забезпечення економічної стабільності в державі, вмотивована та зрозуміла державна політика у сфері регулювання банківської діяльності, зокрема сегменту нетрадиційних послуг, створення умов для росту національної економіки, стабільні тенденції функціонування світових ринків фінансових послуг, підвищення якості інноваційних технологій та нових рішень у сфері надання фінансових послуг різним економічним суб'єктам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балакірєва О.М., Дмитрук Д.А. Соціально-економічні наслідки фінансової кризи та девальвації гривні. Український соціум. 2016. № 3(58). С. 100–109.
2. Бачо Р.Й. Ринки небанківських фінансових послуг: регулювання розвитку (інституційні та аналітичні аспекти): монографія. Ужгород: РІК-У, 2016. 448 с.
3. Дубина М.В., Кравчук А.В., Пластун О.Л. Інформаційна асиметрія в фінансовій сфері як сучасна загроза фінансовій безпеці держави. Збірник наукових праць. Чернігів: ЧДІЕУ, 2012. № 4(16). С. 178–185.
4. Дубина М.В. Науково-концептуальні засади дослідження ролі економічної довіри у забезпеченні розвитку національного господарства. Стратегія і тактика вдосконалення політики сталого розвитку України в контексті євро інтеграційних процесів: колективна монографія: у 2-х т. / заг. ред. к.е.н., професора Л.О. Коваленко. Ніжин: Орхідея, 2015. С. 31–42.
5. Дубина М.В., Жарій Я.В. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2007. № 29. С. 162–171.
6. Жаворонок А.В. Підходи до аналізу диверсифікації банківських послуг. Економічна політика та механізми господарювання: сучасний стан, ефективність, перспективи: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (31 березня 2017 р.). Київ: Нова економіка, 2017. С. 101–104.
7. Офіційний сайт Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців». URL: <http://www.uul.com.ua> (дата звернення: 01.10.2018).

REFERENCES:

1. Balakirjeva O. M., Dmytruk D. A. (2016) Socialjno-ekonomichni naslidky finansovoji kryzy ta devaljvaciji ghryvni [Socio-economic consequences of the financial crisis and devaluation of the hryvnia]. Ukrainian society, no. 3(58), pp. 100–109 (in Ukrainian).
2. Bacho R. J. (2016) Rynky nebankivskykh finansovykh poslugh: rehuljuvannja rozvytku (instytucijni ta analitychni aspekty): monoghrafija [Non-Bank Financial Services Markets: Regulatory Development (Institutional and Analytical Aspects): Monograph.], Uzhgorod: View of LLC "RIK-U", 2016. 448 p. (in Ukrainian).
3. Dubyna M. V., Kravchuk A. V., Plastun O. L. (2012) Informacijna asymetrija v finansovij sferi jak suchasna zagroza finansovij bezpeci derzhavy [Information asymmetry in the financial sector as a modern threat to the financial security of the state]. Collection of scientific works [Text], Chernihiv: CHDIEU, no. 4(16). pp. 178–185 (in Ukrainian).
4. Dubyna M.V. (2015) Naukovo-konceptualjni zasady doslidzhennja roli ekonomichnoji doviry u zabezpechenni rozvytku nacionaljnogho ghospodarstva [The scientific and conceptual foundations for the study of the role of economic confidence in ensuring the development of the national economy]. Strateghija i taktyka udoskonalennja polityky stalogho rozvytku Ukrajinu v konteksti jevro integracijnykh procesiv: kolektivna monoghrafija [Strategy and tactics of improvement of the policy of sustainable development of Ukraine in the context of euro integration processes: a collective monograph] (comp. Ed. Candidate of Economic Sciences, Professor L.O. Kovalenko in 2 volumes), Nizhyn: FOP Lukyanenko V.V. TVC "Orcide", pp. 31–42 (in Ukrainian).

5. Dubyna M.V., Zharij Ja.V. (2007) Problemy ta perspektyvy rozvytku bankivskojji systemy Ukrajinjy [Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine]. Bulletin of the Chernihiv State Technological University, no. 29. pp. 162–171 (in Ukrainian).

6. Zhavoronok A.V. (2017) Pidkhody do analizu dyversyfikaciji bankivsjkykh poslugh [Approaches to the analysis of diversification of banking services.]. Ekonomichna polityka ta mekhanizmy ghospodarjuvannja: suchasnyj stan, efektyvnistj, perspektyvy (31 bereznja 2017 roku) [Economic policy and management mechanisms: current state, efficiency, prospects (March 31, 2017)]. Kyiv: Analytical Center “New Economy”, pp. 101–104 (in Ukrainian).

7. Ofitsiyni sait Asociaciji “Ukrajinsjke ob’jednannja lizynghodavciv” [Association “Ukrainian Association of Lessors”]. uul.com.ua. Retrieved from <http://www.uul.com.ua> (in Ukrainian).

Determination of the main problems of activation of the development of market of non-traditional banking services in Ukraine

Zhavoronok A.V.

Candidate of Economic Sciences,
Assistant Professor at the Department of Public, Corporate Finance
and Financial Intermediation,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

The banking system occupies a significant place in the functioning of the national economy. In fact, it is part of the national economy. Nevertheless, it is also the center for activating processes of development of other branches and fields of activity. The importance of functioning of such a system for the state is extremely difficult to overestimate.

That's why the issues of its development are always relevant for the revitalization of economic growth processes. The outlined system is very dynamic by its nature which makes it extremely vulnerable to strong external shocks, the negative impact of which often leads to crisis conditions not only within such a system, but also the economy of the state as a whole.

The article outlines the problems of the market development for non-traditional banking services in Ukraine (the unsatisfactory supply level of such services by banking institutions; the complexity of the legal regulation of certain types of such services, which leads to the creation of banks by certain financial companies that provide non-traditional services, the ignorance of clients about the existence of different non-traditional banking services; insufficient level of financial consulting development in the country; low level of qualification of bank employees in the field of providing fairly rare non-traditional banking services, etc.).

The revealed problems require the application of scientific approaches to their solution in order to improve the institutional, regulatory, economic and informational support for the development of the market for non-traditional banking services in Ukraine. Despite all the difficulties in the current functioning of the market of non-traditional financial services, there is a significant number of opportunities for its further development in Ukraine and the growth of the role of such services in the process of generating revenues of banking institutions. First of all, the gradual economic recovery of the national economy after the political crisis in 2013-2014 promotes demand for various types of banking services, including the innovative products.

For the further development of the market for non-traditional banking services there must remain such important conditions as ensuring economic stability in the state, motivated and understood state policy in the sphere of regulation of banking activity and in particular the segment of non-traditional services, creation of conditions for the growth of national economy, stable tendencies of functioning of world financial services markets, improving the quality of innovative technologies and new solutions in the field of providing financial services to various economic actors.